

A Nemzeti Könyvtár különgyűjteményei és kiállítási termei budavári új épületében

TOMBOR TIBOR

Az Országos Széchényi Könyvtár jellegzetes nemzeti könyvtári feladatai közé tartozik a teljes magyar és magyar vonatkozású irodalom írott és nyomtatott, vagy egyéb módon rögzített dokumentumainak gyűjtése, feltárása, a kutatás rendelkezésére bocsátása. A Nemzeti Könyvtár azonban „könyvarchívum” is, vagyis az olvasók kiszolgálása mellett feladata a gyűjtőkörébe tartozó irodalom megőrzése a jövő számára. Ebben a vonatkozásban a könyvtár „könyvmúzeum”; feladata tehát az is, hogy a könyv fejlődéstörténetét és a magyar irodalom kialakulását olyan állandó kiállításon mutassa be, amelyet időleges tematikai kiállítások egészítenek ki.

E feladatokból értelemszerűen következett a helyiségszükséglet meghatározása, a helyiségösszefüggések célszerű megszervezése, megtervezése és biztosítása a Könyvtár budavári új épületében.¹

A könyvtári (funkcionális) és építészeti (műszaki) tervezés az egyes könyvtári folyamatok (állomány mozgása, olvasók, látogatók áramlása stb.) alapján helyezte el az egykori királyi palota különböző részeibe a könyvtár legfontosabb feladatait ellátó szervezeti egységeket.

A bevezetőben említett feladatkör jegyében a gyarapítás, feldolgozás, bibliográfiai munka a Budavári Palota krisztinavárosi épületének IV. szintjére került. A raktárakat az épület belsejében levő egykori két udvarban kialakított 11—11 szintes, az alsó négy szinten az épület középső traktusában egybekötött, hatalmas „U”-alakú tömbben, az ehhez kapcsolódó „nyugati” és két „keleti” részben helyezte el a tervezés, és megfelelő tartalékkeret biztosított raktározási célra az átépített tetőtérben is.

Az általános olvasószolgálati és tájékoztatási feladatok korszerű kielégítését úgy biztosította a tervezés, hogy a mintegy 500 személyes nagy olvasói teret az épület VII. szintjén valósággal „ráültette” a két raktártoronyra.

A különgyűjtemények elhelyezéséről úgy kellett gondoskodni, hogy funkcionális-szervezeti kapcsolatuk egymás között és a könyvtár többi részével tökéletes legyen, sajátos különgyűjteményi feladataikat, munkájukat, működési rendjüket az épületen belüli telepítés a legmesszebbmenő módon biztosítsa. E fontos szempontok figyelembevételével a különgyűjtemények közül a *Zeneműtár*, a *Színháztörténeli Tár*, a *Térképtár*, a *Kézirattár*, a *Régi és Ritka Nyomtatványok Tára* egységes funkcionális elhelyezésére az épület VI. szintjén nyílt lehetőség. Ez az épületszint az Oroszlán-udvari főbejárat (V. szint) feletti első emeletet

jelenti s a nagy olvasói tér alatt helyezkedik el. Egyetlen tár került az V. szintre és pedig a *Kisnyomtatványtár*, miután e különgyűjtemény elhelyezésére a VI. szinten nem maradt hely. Ez a különgyűjtemény a maga sajátos „autonom” jellegénél fogva volt leginkább elkülöníthető a többi történetileg sokkal inkább összetartozótól. A *Kisnyomtatványtár* az V. szinti, főbejárati tértől északi irányban kapott helyet.

a) Az átépítés építészeti elgondolása

A különgyűjtemények zömét befogadó VI. épületszint jellegzetessége, hogy középső részét az V. szintről induló reprezentatív díszlépcsőház foglalja el, mely az 1944—45. évi ostrom során súlyosan megrongálódott.² Az átépítés során az egykori királyi palota belső térrendszere ezen a szinten lényeges szerkezeti és építészeti változáson ment át.

Hauszmann Alajos, a királyi palota tervezője az épületnek ezt a részét „tágas vesztibulum” és „főlépcső” elnevezéssel jelölte meg.³ A három hajóra tagolt egykori földszinti (a mi jelzésünk szerint V. szinti⁴) oszlopokkal illetve pillérekkel tagolt előcsarnokból indult a széles, pompás „főlépcsőház”, mely a félemeleti pihenőig egykarú volt, innen ágazott el két irányban.⁵ Az egykori első emelet (mostani VI. szint) feletti légteret a második emelet (jelenlegi VII. szint) négyzetes, erkélyszerű körüljárója övezte, e felett tetővilágítási tér volt, de csak az épület középső traktusában (jelenlegi VIII. szint).

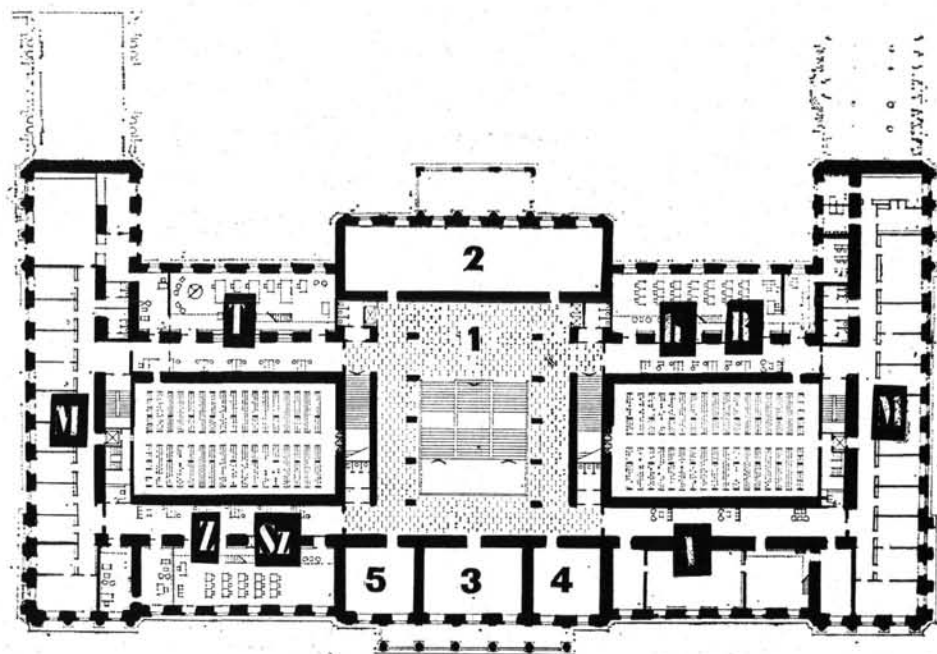
A Könyvtár céljaira történt jelentős átépítés következtében az egykori díszlépcsőház légtérében a VI. szint mennyezete illetve a VII. szint padlózata vonalában a tervezés új, rendkívül nagy teherbíróképességű vasbeton födémet épített. Lezárta ezáltal a díszlépcsőház felső légteret és kialakította a VII. szint központi, nagy fontosságú területét, ahová az olvasói betűrendes és szakkatalógust helyezi el a Könyvtár.

Az átépítés következtében teljesen megszűnt a *Hauszmann*-féle neobarokk álteknőboltozat, az ajtók feletti félköríves lunettákkal áttört nyugati falkompozíció, de megszűntek az ugyancsak neobarokk, fonadékdíszes mellvédek és korlátok is.⁶

Havassy Pál, a Budavári Palota nyugati épületének felelős tervezője építész koncepciója alapjául az az igény szolgált, hogy az olvasó a legrövidebb úton jusson el az olvasótermekhez. Ennek érdekében az Oroszlán-udvari főbejárat előterének olyan megfogalmazására törekedett, hogy a közvetlen kapcsolódó, széles, háromkarú főlépcső mint téralkotóelem közbeiktatásával az uralkodó központi tér a VI. szint középtere legyen, ahonnan közvetlenül nyílnak a különgyűjtemények és a kiállítási terek. Ennek érdekében szükség volt a *Hauszmann* által megfogalmazott, fentebb leírt, eredeti főlépcső tér teljes megszüntetésére, mivel a középrész megnagyobbítása mind építészeti, mind funkcionális szempontból egyaránt teljesen új megoldást kívánt.

Szükséges volt a régi lépcsőházat záró féloszlopokkal és ívekkel tagolt, neobarokk stílusú fal elbontása és helyébe az épület léptékrendszerébe illeszkedő új, vasbetonszerkezetű pillérrendszer kialakítása, amely az új főlépcsővel együtt a tér építészeti alkotóelemévé vált.

A VI. szint e középső reprezentatív része⁷ szerkezetileg helyesen kialakított és építészeti jól megfogalmazott pillérrendszerével rendkívüli térélményt jelent

A VI. szint alaprajza. 1 = „Quadratura”, az épület középtere, innen nyílnak a kiállítási termek és a különgyűjtemények olvasótermei. 2 = A magyar írás- és könyvtörténet kiállítástérme. 3 = Corvina-terem. 4 = Kiállítás. 5 = Kiállítás, zenei előadóterem. K – R = A Kézirattár, valamint a Régi és Ritka Nyomtatványok Tára közös katalógusterem és olvasóterme. A = A Régi és Ritka Nyomtatványok Tára munkahelyei az Apponyi-teremmel. T = A Térképtár katalógustere s olvasóterme. Z – Sz = A Zeneműtár és a Színház-történeti Gyűjtemény közös katalógustere s olvasóterme. M = a VI. szint északi és déli sávjában a táruk dolgozóinak munkahelyei

a szemlélőnek. Ez a hatalmas „quadratura” a Nemzeti Könyvtár budavári, új palotájában négy különgyűjtemény olvasótermének, katalógusának, feldolgozó-helyiségének egyik fő közlekedőterülete, illetve elosztóövezete lesz. E tér oldalfalait és pilléreit a tervezés szürke márvánnyal borítja, padlózata fehér márvány lesz. A mennyezeten a fénycsöveket korong alakú üvegkristály-szerkezetek burkolják, biztosítva a megfelelő fény-szórását. A „quadratura” északi és déli falsíkjának keleti, illetve nyugati sarokrészén, a falsíktól „hátravontan” nyílnak majd a különgyűjteményekhez vezető, minimális fémszerkezettel ellátott, nagy felületű, vastag üvegajtók (ún. dobozkeretes alumíniumburkolatú üvegfalak). Az elosztó-övezet keleti márványfalából két, nyugati márvány borítású falából pedig három bronzajtó fog nyílni a kiállítási termekbe.

b) A kiállítási tér megfogalmazása

A Nemzeti Könyvtárnak „könyvmúzeum” jellegéből kifolyóan a már említett kiállítási feladatokat is el kell látnia. Az elosztóövezet keleti két ún. kalapált bronzburkolatú ajtaján át abba a nagy, 233,16 m² alapterületű terembe lehet jutni, amelyből az Oroszlán-udvari főbejárat loggiaszerű, egykori kocsialáhajtó erkélyrészére ajtó nyílik. — Ebben a hatablakos helyiségben — melynek oldalfalait faburkolattal látja el a tervezés, az ablakmélyedéseket és a fűtőtesteket pedig márvánnyal burkolja — helyezi el a Könyvtár magyar írás- és könyvtörténeti állandó kiállítását egyrészt falmenti és az ablakok közötti falsíkok tengelyében, másrészt a terem közepén szigetszerűen telepített kétoldalas (összesen 14 db) vitrinben. Az elfáradt látogatók kényelmét e teremben 14 db ülőbútor szolgálja. A mennyezet közvetett világítást kap, besüllyesztett fénycsövekkel, a bemutató-vitrinek számára pedig helyi világítást biztosít a tervezés.

A „quadratura” nyugati falsíkjából nyíló három bronzajtó közül a középső a Corvina-terembe nyílik. Ebben a teremben mutatja be a Könyvtár időszakonként váltogatva néhány *Corvináját*. E terem vörösmárvány burkolatában helyezik el a tervek szerint bronzba öntve, vagy a *Robbiák* stílusában, színes-zománcos technikával elkészítetten *Mátyás* nagy címerét. Márványba vésvé itt történik utalás arra, hogy a közelben (légvonalban alig 70 méterre) állt egykor *Mátyás* király világhírű könyvtára.

A tervezés a leírásokból ismert *Corvina Könyvtár* hangulatát akarja kifejezni a nemes kőanyagok alkalmazásával, teljesen korszerű felfogásban. A rejtett mennyezetvilágítás csak kiegészítője lesz a fémtalpakon álló, törhetetlen üvegből készített, betörés- és tűzbiztos vitrinek ugyancsak láthatatlan és hőmentes, hang-súlyos megvilágításának.

E rendkívül igényesen kialakított Corvina-terem külön érdekessége, hogy ez a helyiség volt az egykori királyi palota ún. Mátyás király- vagy Hunyadi-terme, mely a Szent István- és a Habsburg-teremmel együtt a palota belső beosztásában egy-egy központot jelentett. A Mátyás-termet *Hauszmann* Alajos annak idején olasz, korai reneszánsz stílusban készítette el *Benedetto da Majano* modorában, illetve részletképzése alapján. Padlózatát intarziás parketta, falait pedig közép-magasságig rendkívül gazdag neoreneszánsz tölgyfa lambéria borította, „*Thék* Endre mesteri munkája”⁸, amellyel szervesen összeépült az ajtók falfilléres keretezésű, szép edikulája, valamint egy pompás kandalló az északkeleti sarokban.⁹

E teremben *Mátyás* király életéből vett két témát *Benczúr* Gyula festette meg.¹⁰ A terem három ablaka közül a középső előterében állt *Fadrusz* János kolozsvári Mátyás király lovasszobrának mása.¹¹

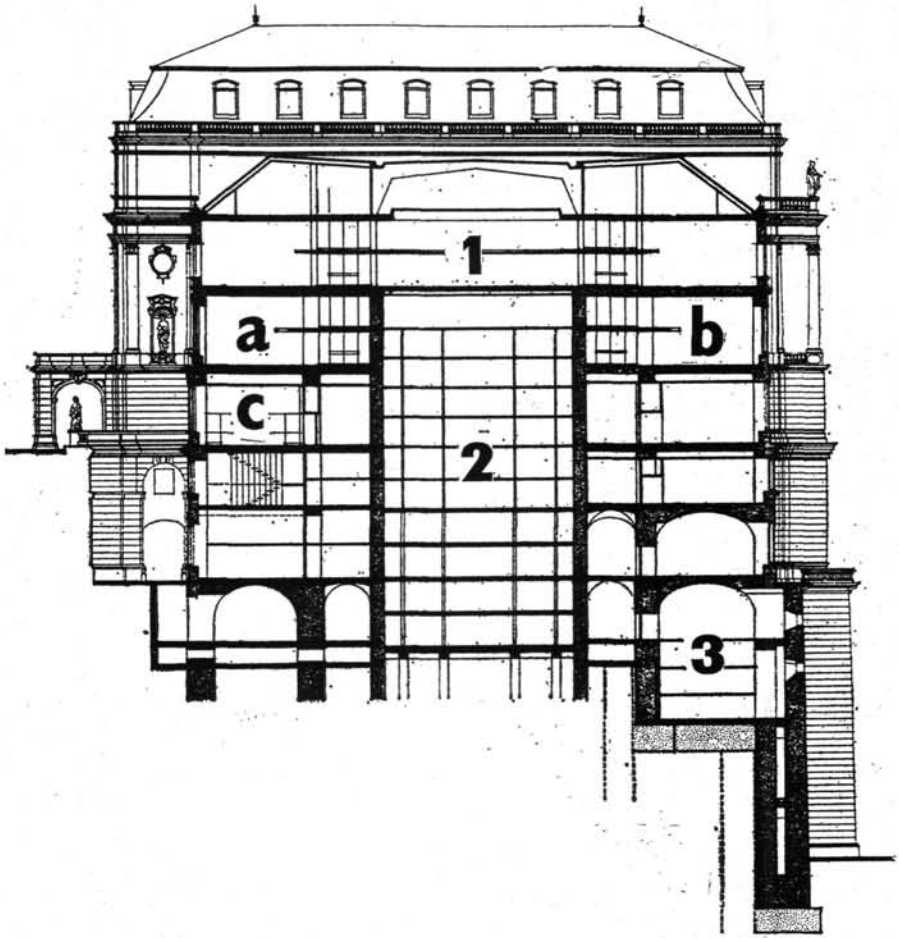
A Corvina-terem bejáratától balra levő bronzajtón át kisebb terembe lép majd a látogató, ahol a Könyvtár a magyar művelődéstörténetbe ágyazva saját történetét mutatja be a *Széchenyiek* cenki kastályától, soproni palotájától a pesti pálos kolostori teremkönyvtártermen át a *Pollack* Mihály építette nemzeti múzeumi elhelyezéséig, az 1846 óta e palotában eltöltött évtizedeket, s a Budavári Palota átépítésének történetét is.

A Corvina-teremtől jobbra eső bronzajtón át a Könyvtár *Zeneműtárának* illetve *Színház-történeti Tárának* kis előadótermébe jutunk. Itt kap helyet *Liszt* Ferencnek a Könyvtár birtokában levő zongorája. Itt nyílik majd lehetőség arra, hogy a Könyvtár *Zeneműtárában* őrzött ritkabeesű kézíratos zeneműveket kisebb kamarazenekarok meghívott szakértők előtt előadhassák. A hallgatóság számára 24 kényelmes ülőhelyet biztosít a tervezés. Ugyanitt mód nyílik a Könyvtár állományában levő hazai zenei és színházi dokumentumok kiállítására is.

A „quadratura” berendezése minimális lesz. A két oszlopsor térközeiben mind az északi, mind a déli sávon 3—3 könnyed szerkezetű, asztal jellegű, fémből és üvegből kialakított, belső világítású tárló kerül, amelyekben kiállítási anyagot helyez el a könyvtár, jelezve a térnek magának s az épület VI. szintje e középső sávjának kiállítási, didaktikai jellegét. A kétkarú lépcső érkezési részén, a magyar könyv- és írástörténeti kiállítás nagy termének előterében néhány pihenésre szánt ülőbútor és két alacsony asztalka fogadja a látogatót.

A „quadratura” tehát a hozzá kapcsolódó kiállítási termekkel méltó módon fogja teljesíteni a Budavári Palota többi épületrészében elhelyezett múzeumokkal összehangolt, nemzeti-könyvtári társadalmi-kulturális feladatait is. A könyvtárnak ez a funkciója azonban elhatárolódik a nyilvános olvasószolgálati feladatoktól. Nem engedhető ugyanis meg, hogy a könyvtárat, mint „látványosságot” felkereső látogatók megzavarják a VI. szinti különgyűjtemények olvasótermeiben, illetve a VII. szinti, nagy olvasói térben kutató, olvasó könyvtárlátogatók csendét, elmélyedést igénylő munkáját.

A kiállításokat látogatók forgalmának szabályozásával kapcsolatos általános terveket a könyvtár kidolgozta. Úgy szervezi meg az Oroszlán-udvari főbejárat szinten a kiállításokat látogatók forgalmát, belső „áramlását”, hogy az meghatározott napokon, illetve napszakokban, a könyvtár olvasóforgalmától elkülönített módon bonyolódhassék le, külön nyilvántartás és külön ellenőrzés mellett. A látogató-csoportok az egyes termekben saját nyelvükön magnetofonos kalauzolásban részesülnek. A csoportok előre meghatározott „menetvonalon” haladnak végig; ily módon biztosítható a kiállított anyag módszertani szempontból célszerű megtekintése s az egyes csoportok ellenőrzése. Ez a „menetvonal” a VI. szintről visszakanyarodik a bejárat főszintre (tehát az V. szintre). Az ilyen „kiállítási áramlásban” részt vevő látogatóknak nem lesz módjuk a VII. szint nagy olvasói terébe lépni, de nem nyílik lehetőségük arra sem, hogy a VI. szinten elhelyezett különgyűjtemények valamelyikébe behatolhassanak. A különgyűjtemények nagy üvegajtóit a belső szolgálat csak csengetésre nyitja ki. Egyébként a VI. szinti különgyűjtemények olvasótermeinek akusztikai és vizuális „szigetelését” a tervezés korszerűen megoldotta.

Az épület kelet-nyugat irányú keresztmetszete. 1 = A VII. szint galériás nagyolvasói tere. 2 = 11 szintes raktártorony. 3 = Nyugati raktár. a—c = Különgyűjtemények: a = Térkép-tár; b = Zeneműtár és Színháztörténeti Gyűjtemény; c = Kisnyomtatványtár (V. szint), az olvasóterem alatt helyezkedik el a négyszintes raktár.

c) *A különgyűjtemények elhelyezésének általános szempontjai*

A VI. szint egész középső része, tehát az Oroszlán-udvari loggiás rizalittól a nyugati, kolonádós rizaligitig terjedő épületsáv, a kiállítási feladatkört és a közlekedés céljait szolgálja.

A nagy „quadratura” tengelyében északi és déli irányban a két raktartorony tömbje helyezkedik el. A „quadratura”-ból nyílnak a különgyűjtemények főbejáratai.

A tervezés az épület északi és déli külső sávjában helyezte el az összes nyilvános szolgálati szinteken az adott olvasószolgálati egység munkahelyeit, irodahelyiségeit. Ez az elrendezés funkcionális szempontból is rendkívül kedvező, ui. az olvasói teret egyik oldalról az olvasók, másik oldalról a könyvtárosok kereshetik fel, a kétféle közlekedési „áramlás” teljes elkülönítésével.

Az épület VI., különgyűjteményi szintje tehát kelet-nyugati irányban öt sávra tagozódik. Az északi és déli (külső) sáv adminisztrációs, a középső, vagyis a „quadratura”-t magába záró sáv kiállítási jellegű. Az adminisztrációs és a kiállítási sáv közötti északi és déli sáv külső részén kapnak helyet az olvasótermek, melyekhez a két raktártömbbel párhuzamos elhelyezésű katalógusfolyosók zárkóznak, funkcionális és építészeti szempontból egyaránt jó megoldásban.

Megjegyezzük, hogy a „különgyűjtemények” kategóriájaként e tanulmányunk keretében a Nemzeti Könyvtárnak azokat az egységeit ismertetjük, amelyek a történeti különgyűjtemények (III. Főosztály), illetve a modern különgyűjtemények (II. Főosztály) szervezeti egységeiből állnak: Kézirattár, Régi és Ritka Nyomtatványok Tára, Színháztörténeti Tár, Zeneműtár, Térképtár, Kisnyomtatványtár.

Nem foglalkozunk a Hírlaptárral és a Mikrofilmtárral, amelyek olvasótermei az új épületben a VII. szintű nagy olvasói tér szerves része lesz.¹²

d) *A különgyűjtemények elhelyezésének egyedi vizsgálata*

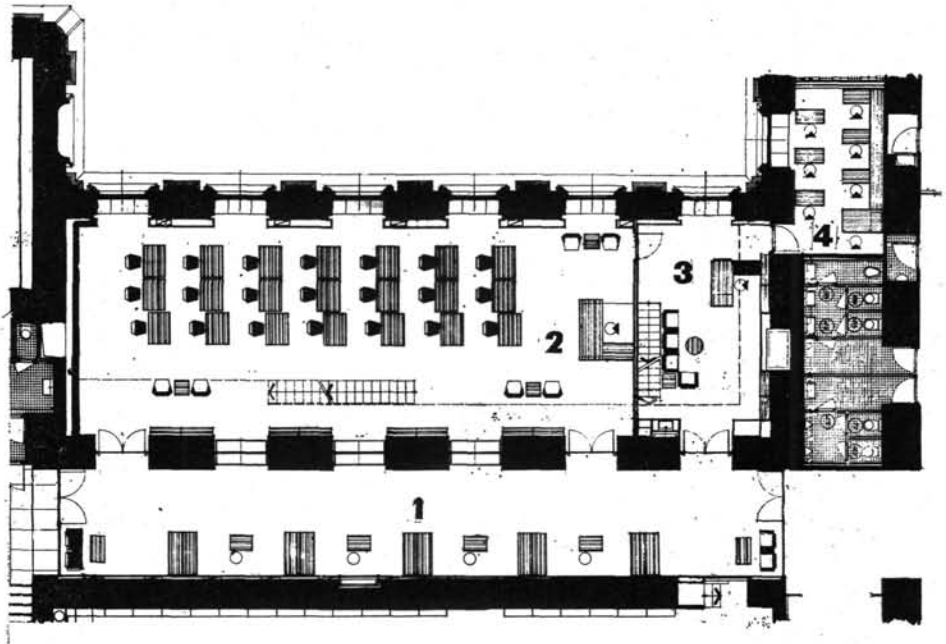
1. *Kézirattár*

Hivatásának megfelelően állományában, mely ma már 400 000 egységből áll, egyaránt tükröződnek a magyar nép történetének politikai, gazdasági és kulturális eseményei; legjelentősebb részeit a magyar történelmi és irodalomtörténeti források alkotják. A könyvnyomtatás előtti könyv-, könyvtár-, nyelv-, írás- és tudománytörténeti emlékeken kívül a hazai kiválóságok autográf kéziratát, életükkel összefüggő, valamint külföldön élő magyar írőkkel kapcsolatos dokumentumokat gyűjt, azonban megőrzi nemzetközi érdekű darabokat is.¹³

A *Kézirattár* számára az épület VI. szintjén, a keleti középrizalittól délre eső sávban biztosított a tervezés a *Régi és Ritka Nyomtatványok Tárával* közös katalógustermet és olvasótermet.¹⁴ A közös elhelyezést az a tény indokolta, hogy e két különgyűjtemény rendkívül értékes kézikönyvtárát megosztani, vagy megkészserezni a könyvtárnak nem állt volna módjában, de indokolta a közös elhelyezést a régi épületben együtt, közös olvasóteremben eltöltött idő és a két tár használatának számos közös szakmai szempontja, nemkülönben a két tár személyzetének az új épületben is viszonylag kicsi létszáma. A közös olvasóterem teszi majd

lehetővé a gazdaságos „üzemelését”, vagyis a nyilvános szolgálat s a raktári kiszolgálás ellátását.

A VI. szint központi elosztóterének déli márványfala keleti szegletéből nyílik a bronzkeretes nagy üvegajtó, melyen át a 77,50 m² alapterületű katalógusterembe lép a kutató. A katalógusszekrények háttal egymásnak támaszkodva kettesével a tér jobb oldali falsíkjához csatlakoznak, a katalógusszekrény „szigetek” között egyszemélyes kutatóasztalok, a tér elején és végén néhány karosszék

A Kézirattár valamint a Régi és Ritka Nyomatványok Tára közös: 1 = katalógustere, 2 = olvasóterme, 3 = reference-szobája, 4 = írógépelő-szobája.

szolgálja a kényelmet. A katalógustér baloldali falsíkja öt nyílása közül az első s az ötödik bejárat, a második, a harmadik és a negyedik viszont beépített, kétoldalas, belső világításos üvegvitrin, melyben a *Kézirattár* s a *Régi és Ritka Nyomatványok Tára* időleges, belső kiállításait helyezik el.

A katalógustér bejáratától távolabbi, második üvegajtón át jut el a kutató az olvasóterembe, ahol a teremfelügyelő fogadja, segíti a kutatót a katalógushasználatban, közvetíti kéréscéduláját a raktároshoz. Az olvasóterem kerekén 164 m² alapterületű, egyidejűleg 21 olvasó kényelmes befogadására alkalmas. Minden egyes olvasó külön asztalnál helyezkedhetik el. Egy olvasóra, a galériát s a katalógustert nem számítva, 7,8 m² terület jut.

A terem három pontján 2—2 karosszékből és asztalból álló pihenőrész lesz. A bejáratától balra, az üvegtárlók közötti falsíkon 2000 kötetes kézikönyvtár elhelyezésére nyílik lehetőség.

Az olvasóteremből kényelmes lépcső vezet fel a 117 m² alapterületű

galériára, ahol 10 000 kötet kézikönyv elhelyezésére, nemkülönben kényelmes körülmények között kutatásra is lehetőség nyílik.

A tudományos tájékoztatás meghittebb helye a 28,34 m² alapterületű reference-szoba, mely az olvasóteremből s a katalógustérből egyaránt megközelíthető. Itt rendkívül ritka, nagy értékű 1000 kézikönyvtári kötet helyezhető el. A reference-szobából külön lépcső vezet a már említett galéria 34,30 m² alapterületű előterére, ahová raktári szolgálati munkahelyet is telepít a tervezés, és ahonnan a déli raktárorony 11. szintjére lehet jutni. A reference-szobához kapcsolódik a 22,56 m² alapterületű írógépelő-szoba, ahol 6 írógépasztalnál dolgozhatnak a kutatók a teremfelügyelő ellenőrzésével.

A *Kézirattár* munkahelyei a VI. szint déli sávjában helyezkednek el, a következő helyiségekkel:

	alapterület, m ²	munkahelyek száma
osztályvezető	20,38	1
feldolgozás I.	20,86	2
feldolgozás II.	20,86	2
állagrendezés	42,25	4
országos címjegyzék	20,86	2
	125,2 m ²	11 munkahely

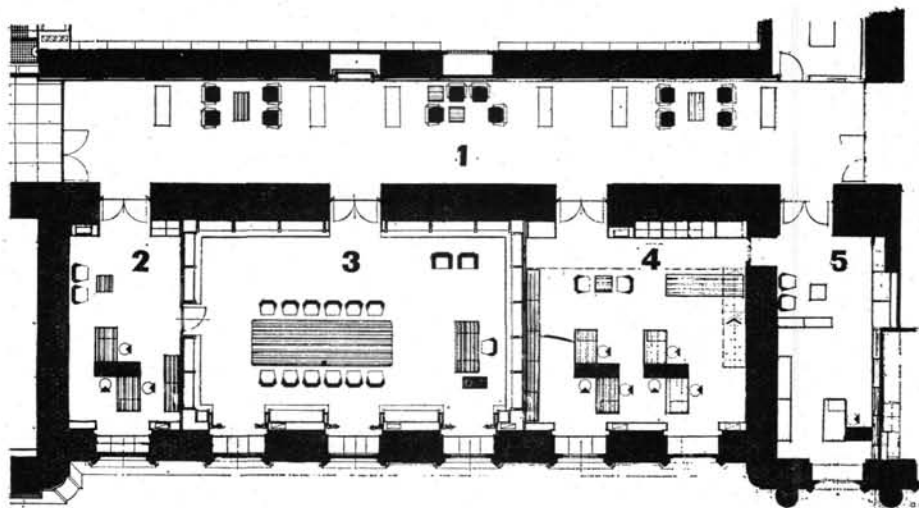
A *Kézirattár* és a *Régi és Ritka Nyomatványok Tára* állományának tárolására a déli raktárorony 1. és 2. raktári szintje szolgál.¹⁵ Az 1. szint és a 2. szint fele-része a *Kézirattár*é, a 2. szint fele részét az *RRT* anyag tárolására tartja fenn a könyvtár. A *Kézirattár* tárolási területe összesen 504,75 m².

2. *Régi és Ritka Nyomatványok Tára*

A Nemzeti Könyvtárnak ez az 1934-ben Muzeális Gyűjtemények Tára néven megszervezett különgyűjteménye — röviden *RRT* — a legrégebb és kivételes, ritkabecsű nyomatványokat gyűjti és kezeli, 1700 db ősnymatványa az ország 1500 előtt nyomtatott könyveinek leggazdagabb gyűjteménye; a hazai 7000 példány közel egynegyede. Számos értéke közül figyelemreméltó az első magyarországi nyomatvány, a *Chronica Hungarorum* (Buda, 1473) egyetlen, teljes hazai példánya. *Régi Magyar Könyvtárában* (1711 előtt megjelent magyarországi nyomatványok és magyar szerzők 1711 előtt kiadott művei) kb. 8500 művet őriz. Önálló gyűjteményrész a Tárban az 5000 külföldön nyomtatott, magyar vonatkozású régi könyv, röplap és metszet. A XVI. századi külföldi nyomatványok gyűjteménye 11 000 kötetből áll, melyet számos más értékes gyűjteményrész egészít ki.

Az *RRT*-nek az épület VI. szintjén, a nyugati középrizalittól délre eső sávjában biztosított helyet a tervezés, olvasóterme a *Kézirattárral* közös. Bejárata az elosztótér, a „quadratura” déli márványfala nyugati sarkából nyílik. A Tár helyiségsora¹⁶ csak részben áll munkahelyekből, ugyanis 114 m² alapterületű bejárati terét szalonszerűen alakította ki a tervezés, oly módon, hogy ebben a térben a Tár kiállításokat is rendezhet, közel 30 méter hosszú falsíkja kiválóan alkalmas lesz az *RRT* gazdag régi metszetanyagának a bemutatására.

A bejárati térből jobbra nyílnak az *RRT* helyiségei, melyek közül figyelemreméltó a 96 m² alapterületű Apponyi-terem. A könyvtár 1925-ben jutott Apponyi Sándor könyvtárának birtokába, Apponyi lengyeli kastélya könyvtártermének

A Régi és Ritka Nyomatványok Tára: 1 = kiállítási tere, 2, 4, 5 = munkahelyiségek, 3 = Apponyi-terem.

bútorzatával együtt, melyet 1929–30-ban épített be a könyvtár a Nemzeti Múzeum épületébe. A könyvtár vezetősége elhatározásának megfelelően az Apponyi Könyvtár bútorait adaptálással helyezi el a tervezés a Budavári Palotában műemlékjellegű átépítéssel illetve hozzáépítéssel. Az Apponyi-terem bútorzata lesz az egyetlen, melyet a könyvtár a Nemzeti Múzeum épületéből a maga teljes egészében az új otthonba átvisz.¹⁷ Ebben a teremben kap munkahelyet a Tár vezetője.

Az Apponyi-teremtől délre levő 64,25 m² alapterületű helyiségből (ún. RMK teremből) indul a 160 m² alapterületű galériára vezető lépcső, ahol az RRT gazdag állományának leggyakrabban keresett anyagát helyezi el 320 polcfolyóméternyi állványzaton a szakvezetés. Állományának zömét és legértékesebb tételeit a már említett déli raktártorony 2. szintjén tárolja.

Az RRT munkahelyei a következők lesznek:

	alapterület, m ²	munkahelyek száma
kutató és adminisztrátor	34,66	2
RMK terem	64,25	4
kutató	35,78	1
	<u>134,69 m²</u>	<u>7 munkahely</u>

3. Térképtár

E különgyűjtemény az alapító *Széchenyi* Ferenc 400 térképből álló első adományából jött létre, mai szervezeti formája 1939-ben alakult ki, állományja (1966) 105 000 egység. A gyűjtemény felöleli a Magyarországon nyomtatott, önállóan megjelent térképeket, atlaszokat, földfelszín ábrázoló látképeket, légi-

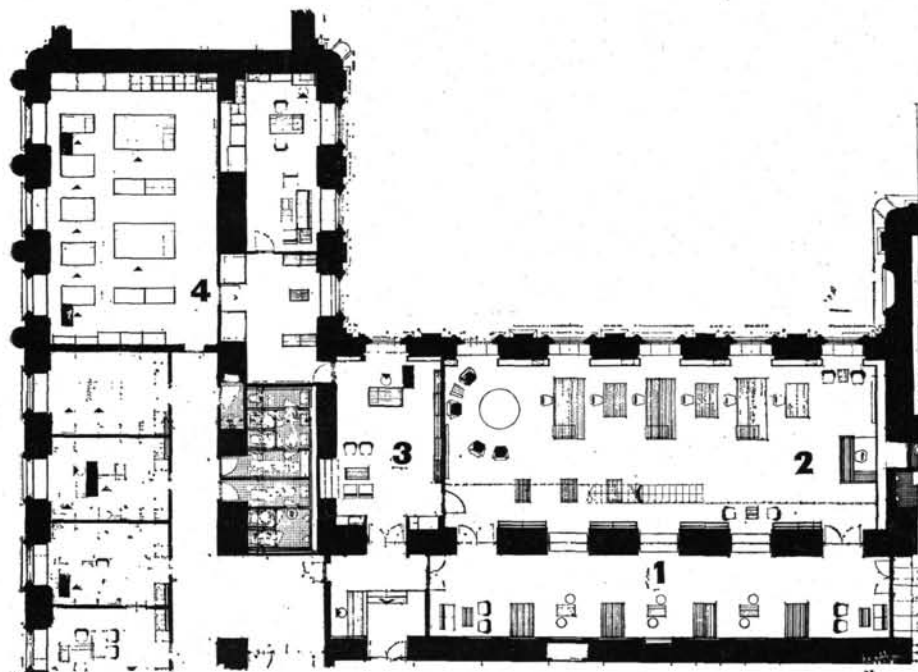
felvételeket, nemkülönben a hazai kéziratos térképeket és atlaszokat, valamint a külföldön megjelent, Magyarországot vagy részeit önállóan ábrázoló térképeket, atlaszokat, a régi katonai térképeket, a standard világtaszokat és a földgömböket. A gyűjtemény nemcsak topográfiai, hanem közigazgatási, gazdaságföldrajzi, földtani, vízrajzi, mezőgazdasági, történelmi stb. térképeket is tartalmaz, így a legkülönbözőbb szakterületek kutatói számára nyújt adatokat.

A *Térképtár* olvasóterme a VI. épületszintnek a keleti középizalittól északra, tehát az Oroszlán-udvar felé eső sávjában, feldolgozó-helyiségeinek zöme pedig az északi, Csikós-udvari részen kapott helyet.¹⁸

Bejárata tehát a központi elosztó-tér északi márványfalának keleti szegletében van. Az olvasó a 78,72 m² alapterületű katalógustérbe jut, melynek beépített falivitrin-sora nagyjából a *Kézirtár-RRT* olvasóteremével azonos.

A 160 m² alapterületű térképtári olvasóterem berendezése azért figyelemreméltó, mert körüljárható 6 kutatóasztala közül 3 db 150 × 100 cm, 3 pedig ugyancsak körüljárható 270 × 130 cm asztallapméretű, amit a nagy formátumú térkép-anyag tanulmányozása indokol.

E terem északi fala alatt kap helyet a *Perczel László* által 1860-ban készített nagyméretű (138 cm átmérőjű) igen szép kéziratos földgömb, mely a maga korában európai viszonylatban is egyedülálló alkotás volt. E ritkabecsű földgömb körül néhány kényelmes ülőbutor egészíti ki a terem berendezését.

A Térképtár: 1 = katalógustere, 2 = olvasóterme, 3 = referencszobája, 4 = munkahelyiségei

A terem 133 m² alapterületű galériáján kutatóhelyek, átvilágító asztalok, vetítőberendezés áll a kutatók rendelkezésére.

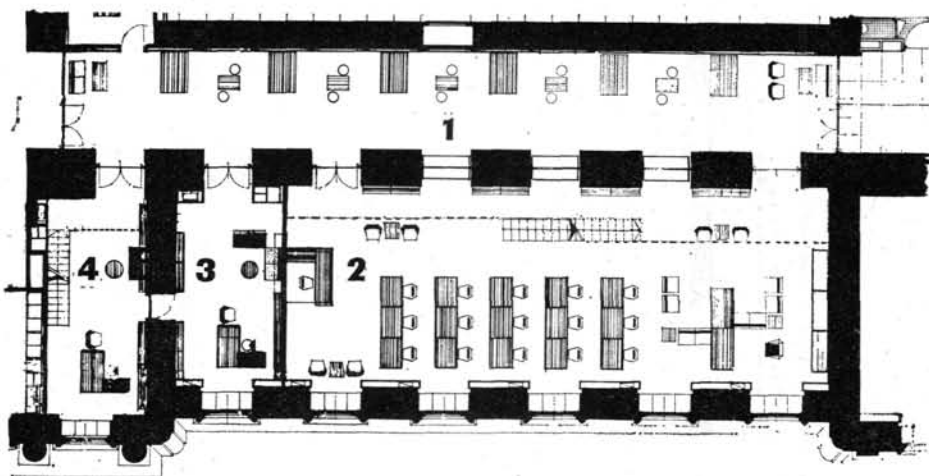
Az olvasóteremből nyílik a reference-szoba, ahonnan a raktári előtérbe, illetve a 351 m² alapterületű raktárba lehet jutni, ahol a térképtári allományt a könyvtár vízszintesen tárolja fiókos acéllemez szekrényekben. A tervezés berendezést biztosít a nagyméretű, vászonra feldolgozott térképanyag függőleges (függesztett) és tekereses tárolására is. A térképtári raktár tehát horizontálisan kapcsolódik az olvasóteremhez és a térképtári feldolgozó munka helyiségeihez. A reference-szobából nyílnak a következő feldolgozó-helyiségek:

	alapterület, m ²	munkahelyek száma
előtér	24,45	—
osztályvezető	27,23	1
feldolgozás	93,66	7
	<u>145,34 m²</u>	<u>8 munkahely</u>

4. Zeneműtár és Színháztörténeti Tár

Az Országos Széchényi Könyvtár 1929-ben szervezett és 1934-ben átszervezett *Zeneműtára* a magyar és magyar vonatkozású zeneművek legnagyobb és leggazdagabb gyűjteménye; jelentősek egyetemes zenetörténeti értékei is. Állománya (1966) kereken 75 000 egység. Gyűjtési köre kiterjed a zenei dokumentumok minden írott és hangzó formájára (kézirat, nyomtatvány, hanglemez, hangszalag).

Az 1949-ben létesített *Színháztörténeti Tár* a könyvtár színházi vonatkozású dokumentumait és a Nemzeti Színház egykori történeti gyűjteményét egyesíti több más színház és magánszemély dokumentumanyagával. A gyűjtemény 350 000

A Zeneműtár és a Színháztörténeti Tár közös: 1=katalógustere, 2=olvasóterme, 3=színháztörténeti reference-szobája, 4=zeneműtári reference-szobája, feljárattal a galériára

színlapja Európa egyik legnagyobb ilyen jellegű gyűjteménye, jelentős 30 000 darabból álló fénykép- és nyomatgyűjteménye, valamint a színházi irattárak anyaga.

A budavári új otthonban a *Zeneműtár*nak és a *Színháztörténeti Tár*nak közös katalógus- és olvasóterme lesz az épület VI. szintje északi része, nyugati, krisztinavárosi szegélyén¹⁹. A 111 m² alapterületű katalógustér s a 167,62 m² alapterületű olvasóterem a térképtári olvasóterem nyugati tükörképe. A katalógustér s az olvasótér között falba épített, kétoldalas, belső világítású vitrinek állnak rendelkezésre, az olvasóknak az olvasóteremben 15 egyszemélyes kutatóhelye lesz.

A katalógustér két végéből egy-egy reference-szoba nyílik és pedig a *Színháztörténeti Tár* és a *Zeneműtár*, ahol a tudományos tanácsadás számára nélkülözhetetlen kézikönyvek állnak majd az olvasók és a szolgálat rendelkezésére.

A zenei reference-szobából indul a galériára vezető lépcső. E galéria 24 m² alapterületű érkező teréből lehet bejutni a két tár nagy raktárába, valamint az elektroakusztikai részleg²⁰ következő helyiségeibe:

technikus munkahelye	31,26 m ²
lehallgatófülke I.	11,34 m ²
lehallgatófülke II.	11,34 m ²
hanglemez-katalógus	70,00 m ²

Az elektroakusztikai részleg következő berendezései kerülnek e helyiségekbe: minden méret át- és viszontjátszására is alkalmas magnetofon-készülék, négysebességű hanglemezjátszó, sztereo felvételek lejátszására alkalmas hanglemezjátszó.

A VI. épületszint északi sávjában a két tár dolgozóinak munkahelyeit helyezte el a tervezés, a következő részletezés szerint:

a) *Színháztörténeti Tár*:

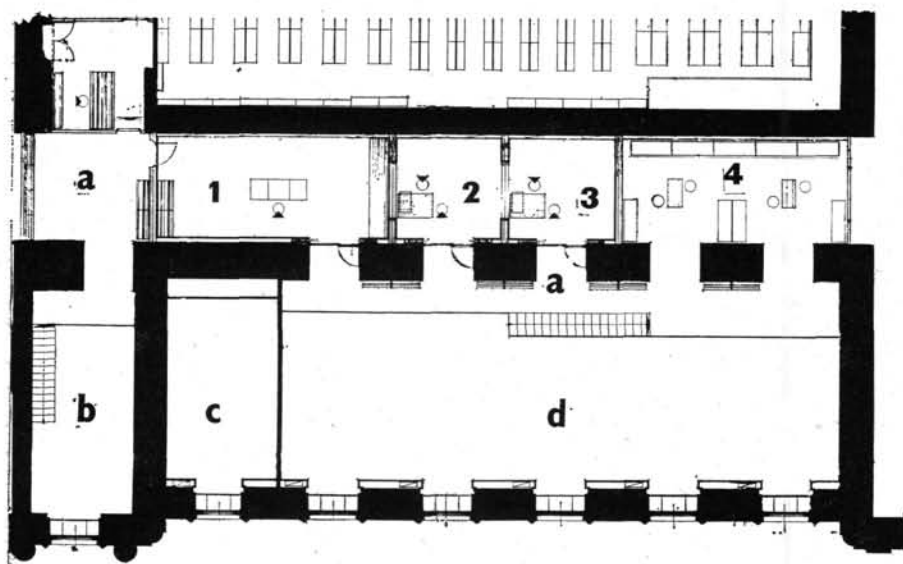
	alapterület, m ²	munkahelyek száma
előrendezés	20,86	2
képfeldolgozás	20,86	1
könyvfeldolgozás	20,86	1
osztályvezető	20,86	1
	<hr/> 83,44 m ²	5 munkahely

b) *Zeneműtár*:

előrendezés	20,86	2
feldolgozás I.	20,86	2
feldolgozás II.	20,86	1
osztályvezető	20,86	1
	<hr/> 83,44 m ²	6 munkahely

A két tárnak közös, 26,86 m² alapterületű gépelőhelyisége van három munkahellyel.

A *Zeneműtár*hoz tartozik, de voltaképpen a központi, nagy kiállítási tér szerves része a VI. szint nyugati rizalitjában, a Corvina-teremtől északra elhelyezett, közel 70 m² alapterületű zeneterem. Az elektroakusztikai berendezés egybekapcsolja a galéria gépeit a zeneteremmel, a VIII. szinten levő nagy elő-

A Zeneműtár galériáján a=elhelyezett elektroakusztikai részleg; 1=technikus munkahelye, 2=lehallgató fülke I, 3=lehallgató fülke II, 4=hanglemez-katalógus; b-c= a reference szobák légttere, d= az olvasóterem légttere

adói térrel, lehetővé teszi a hangfelvételt a zeneteremből, s áttételét az előadói térbe, illetve az előadói térből hangfelvételt biztosít a galéria gépi berendezéseivel.

5. *Kisnyomtatványtár*

Az 1935-ben létesített „plakát- és aprónyomtatványtár” tárolt egységeit illetően a könyvtár számban legnagyobb különgyűjteménye, állománya 1966 végén közel 2,2 millióra emelkedett. A politikai, közigazgatási, ipari, mezőgazdasági, kereskedelmi hirdetések, kulturális és sportesemények plakátjai a tárban gazdagon találhatóak. Önálló csoportot alkot a félmillió gyászjelentés, továbbá az ex librisek, metszetek és levelezőlapok gyűjteménye.

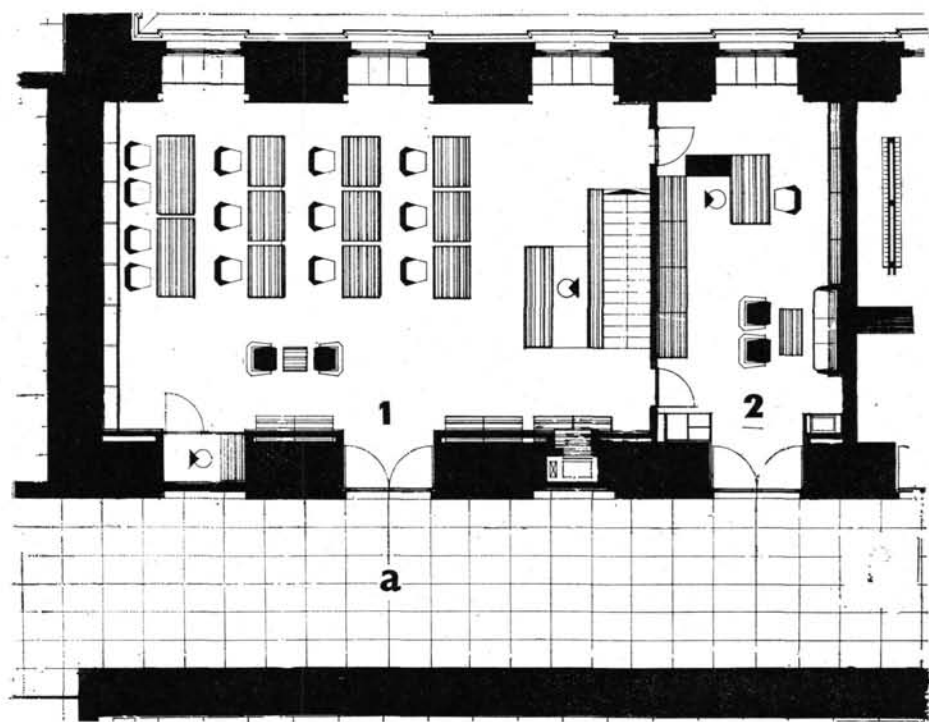
A *Kisnyomtatványtár* az épület adottságainak figyelembevételével a VI. szint különgyűjteményi rendszerébe beilleszthető nem volt, másrészt — mint arra a könyvtárnak már 1959-ben elkészített tervezési programtervezete rámutatott²¹ —, különleges problémaként merült fel a tár állományának raktározása. Jellemzője, hogy az állományegységek rendezése s használata „közvetlenül a raktárban történik,” így ennek az anyagnak megfelelően nagy, de ablakokkal ellátott raktárakat kellett biztosítani, mindenesetre a nagyraktár szomszédságában. „Erre — alapította meg az idézett programtervezet — a főbejárat alatt levő, s az angol aknára nyíló keleti alagsori helyiségek látszanak legalkalmasabbnak.”

Ennek megfelelően, de az épületben északabbra helyezve a szakmai tervezés

a Tár négyszintes raktártömbjét az északi raktártoronyhoz kelet felől kapcsolódó, az említett angol aknára néző épületszinten alakította ki oly módon, hogy a Tár olvasóterme — a nagyolvasói tér s a nagy raktári tömb vertikális kapcsolatának analógiájára — „rajta ül” a négyszintes, lifttel ellátott külön kisnyomtatványtári raktáron, a munkahelyek az olvasóterem alatti épületszinten a raktárakkal szerves kapcsolatban kaptak helyet, ugyanitt a különleges kisnyomtatványtári kutatás számára is helyet lehetett biztosítani.²²

A *Kisnyomtatványtár* e „topográfiai önállósága” ellenére is szorosan kapcsolódik a könyvtár többi szervezeti egységéhez, elhelyezése sajátos könyvtári funkcióinak kifejtését mindenben biztosítja.

Az olvasó a könyvtár V. szinti főbejáratán, majd az előcsarnok északi folyosóján átjutva éri el a *Kisnyomtatványtár* kerekén 86 m² alapterületű, 11 személyes olvasótermét. A teremfelügyelő pultja mellett a falba építve van a négy raktári szintet összekötő állományszállító gyorslift felső állomása. Mellette lehet bejutni a Tár 30 m² alapterületű reference-szobájába, ahol az olvasótermi kézikönyvtárt kiegészítő további gazdag kézikönyvanyag áll az olvasók rendelkezésére, ugyanitt sorakoznak a katalógusok is. A 9 egyszemélyes olvasói asztalt 2 db nagy felületű, ugyancsak egyszemélyes kutatóasztal egészíti ki a nagyméretű plakátanyag tanulmányozására. Az olvasói térben a rendkívül nagy méretű plakátanyag füg-

A *Kisnyomtatványtár* (V. szint) 1 = olvasóterme, 2 = katalógus és reference-szobája, a = a főbejárat előcsarnok északi folyosója

gesztett tanulmányozására is lehetőség nyílik. A teremben berendezett mikrofilmfülkét is telepített a tervezés.

A teremfelügyelői asztal mögött vezet le a lépcső az olvasóterem alatti raktári-kutató területre, a belső munka helyiségeibe, innen lehet megközelíteni a raktárakat is, a lépcső ugyanis összeköti a raktár mind a négy szintjét.

Az olvasóterem alatti IV. épületszinten a 30 m² alapterületű adminisztrációs munkahelyiségbe vezet a lépcső, e tér folytatása északi irányban a kutatóhelyiség, ahol 4 kutató egyidejű működése lehetséges, de kutatási lehetőségeket biztosított a tervezés a legfelső raktári szint ablakainak előterében is.

A IV. szinten két további helyiség áll rendelkezésre a vezetés (16 m²) és a belső könyvtári munkát végző könyvtárosok számára (16,70 m²). E munkahelyek előteréből ajtó nyílik az épület IV. szintje északi, Csikós-udvari traktusába, ahol a *Gyárapítási Osztály* munkahelyei vannak. A III. szinten elhelyezett kötelespéldányszolgálathoz beküldött kinyomtatványtári anyag az északi teherlift igénybevételel jut el a Tár munkahelyeire.

A Kinyomtatványtár munkahelyiségeinek alapterülete összesen 62,70 m², a tervezés 6 könyvtáros számára biztosított munkahelyet.

A négyszintes raktár teljes alapterülete közel 500 m² és kapcsolattal rendelkezik az északi raktártorony egyes szintjeivel.

A különgyűjtemények épületgépészeti kérdéseiről külön nem szólunk, általában az épület egészére érvényes megoldások kerültek itt is alkalmazásra mind világítástechnikai, mind légkondicionálási, mesterséges szellőztetési, fűtési, tűzbiztonsági stb. szempontból; de a sajátos igényeket (pl. elektroakusztikai berendezés stb.) is korszerűen oldotta meg a tervezés.

Jegyzetek

1. Farkas László—Havassy Pál—Tombor Tibor: *A Nemzeti Könyvtár új épülete a Budavári Palotában. Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve. 1961—1962. Bp. 1963. OSZK. 39—107. l. V. ö.: A Nemzeti Könyvtár új épületének tervezési programja és műszaki tervezési feladata. 1—3. k. (Soksz.) Bp. 1961. OSZK—KÖZTI.*
2. „A krisztinavárosi szárny főlépcsősarnokának pihenője középrészen beomlott, lőszerrobbanás következtében lépcsőfalai is erősen megrongálódtak.” Gerő László: *A budai vár helyreállítása. Bp. 1951. 116. l.*
3. Hauszmann Alajos: *A magyar királyi vár. Bp. (1912?) 41. l.*
4. A könyvtár tervezői a volt királyi palota hegytetőre és lejtőre épített épületének különböző szintjeit a krisztinavárosi, Dózsa György szobor mögötti, Palota-téri szinttől számolják, ily módon az egykori alsó pince lett az I., a felső pince a II., az alsó alagsor a III., a felső alagsor a IV., az egykori földszint az V., az egykori első emelet a VI., s a korábbi második emelet a VII. szint; a harmadik emelet lett a VIII. szint, a IX. szint pedig csak az átépítés eredményeként jött létre.
5. Czagány István: *A Budavári Palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. 103. l. Hauszmann szerint (im. 41. l.): „E lépcső csak az első emeletig vezet, míg a többi emeletekkel való közlekedést melléklépcsők közvetítik.”*
6. Czagány, im. 104. l. A belsejében teljesen elpusztult egykori királyi palota művelődéstörténeti és építészettörténeti jelentősége szempontjából figyelemreméltóak Hauszmann megállapításai (im. 46. l.) a termék belső kiképzéséről. Míg az épület külsejében a *Mária Terézia* idejében kialakult bécsi barokk modorban épült eredeti palotát „kegyeletből is megtartandó”-nak minősítette, nagyobb szabadsággal kívánt élni a belső terek esetében.

- „Itt már nem kellett a régi helyiségek francia rococo díszítéseit utánozni — írja — de még más korszakbeli remekművekből sem kívántam közvetlenül meríteni...” „Számot kell vetni a modern ember viszonyaival és ennek megfelelő művészi keretet alkotni.” Hauszmann a belső termek kiképzésénél a „magyar nemzeti jelleget” kívánta érvényesíteni. Rámutatott idézett írásában (46. l.) arra a századfordulón már kialakult „magyar ornamentikára”, amelyet ő fejleszteni kívánt. „Ezt fejleszteni, nemesített alakban építőművészetünkben olvasztani és ez úton a magyar stílust előkészíteni, ez kötelességünk.” E kérdést illetően l. még: Hauszmann Alajos: *A királyi vár belső kiképzése és iparművészeti felszerelése* = *Magyar Iparművészet* 1903. 161—180. l.
7. Ld. az EM Középülettervező Vállalat III. Irodája 5601/62-5 törzsszámú BÉ-129., 191., 191., 221., 223., 242., 243., 246., 258., 259., 260. rajzszámú kiviteli terveit.
  8. Hauszmann A.: *A magyar királyi vár*, 48—50. l.; uo. írja (39. l.), hogy nagy gondot fordított a királyi vár képzőművészeti alkotásaira. Az 1900. évi párizsi kiállítás nyújtott alkalmat számára műtárgyak, bútorzat, felszerelés beszerzése ügyében. A király „a magyar művészet és ipar fejlesztése és istápolása érdekében, a királyi vár felszerelésére és még egyéb az építéssel kapcsolatos munkákra újból 5 468 000 korona összeget engedélyezni méltóztatott azzal a meghagyással, hogy a hazai művészet és a magyar ipar termékeit használjuk fel a királyi vár belső kiépítésénél és felszerelésénél”.
  9. Czagány, *im.* 108—109. l.
  10. Hauszmann a Mátyás király képek megfestésére Benczúr Gyulát kérte fel. (*A magyar királyi vár*. 50. l.; ld. még: Ybl Ervin: *A budai Várpalota építése. Művészettörténeti tanulmányok*. Bp. 1957. 261 l.) A művésznek a teremben nyolc nagy falsík állott rendelkezésére. Telepy Katalin írja (*Benczúr*. 1963. 38—39. l.), hogy Benczúr nyolc vázlatra, „hamarosan elkészült, de a kívánt méretben haláláig mindössze kettőt fejezett be, *Mátyás fogadja a pápa követéit*, 1915-ben és *Diadalmas Mátyást*, 1920-ban”. A terem bejáratától jobbra eső falsík lambériája felett, a faburkolat szerves részeként helyezték el „Mátyás fogadja a pápa követéit” megjelölésű illetve témájú képet, e „nagylélekzetű történelmi kompozíciót” (*Telepy, im.* 41—42. l.). Alatta a sarokban állt a neorenaissance kandalló. A bejáratától balra, tehát délirányban eső falsíkon Benczúr „*Diadalmas Mátyás*” c. festménye díszítette a termet. A két kép Czagány szerint (*im.* 109. l.) „művészi kvalitás szempontjából is a mester legjava alkotásai közé” tartozik. Benczúr Mátyás-sorozatában a „crescendót a Diadalmas Mátyás-ban érte el” (*Telepy, id. mű.* 43. l.). A lambéria feletti többi falmezőt selyembrokát fedte. Ez a csodálatosan szép terem az 1944—45. évi ostrom során elpusztult. A helyreállítás megkezdése időszakában (*Gerő, im.* 116. l.): „Erősen sérültek a Hunyadi-terem feletti mennyezetek, s belső kiképzése teljesen megsemmisült.” Benczúr két nagyméretű (200 × 450 cm), késői alkotása azonban szerencsésen megmenekült, az Olasz Követség palotájába került (*Telepy, im.* 43. l.), onnan Itáliába. Az olasz állam 1947 után átadta a két képet a római Magyar Követségnek, ahonnan 1959-ben, tekereszt, rongált állapotban hazaszállították. A két képet a Nemzeti Galéria vette át (lét. sz. 1278, ill. 1279). Ezt követően került sor a két kép restaurálására. A két képet a Nemzeti Galéria átengedi az Országos Széchényi Könyvtárnak, visszakerülnek tehát a Budavári Palotába, de nem eredeti helyükre, vagyis az egykori Mátyás-terembe, hanem az alatta levő könyvtári tanácsterem díófaburkolatú falára.
  11. Hauszmann A.: *A magyar királyi vár*. 50. l. E szobrot, mely szerencsésen átvészelte az ostromot, Fadrusz állami megbízásból, a Kolozsvárott levő Mátyás szobor mellélalakjai nélkül, közel egyméteres bronzpéldányban készítette el 1902-ben a Mátyás-terem díszítésére. „A csaknem üres helyiség közepére állított és témájánál fogva központi „berendezési tárgy” Fadrusz János kolozsvári Mátyás-szoborcsoportozatának főalakja volt. A remekmű kicsinyített másolata reneszánsz talapzaton emelkedett és a nagy térhatású teremben monumentálisan érvényesült.” (Soós Gyula: *Fadrusz János*. Bp. 1961. 48. l.)
  12. Az OSZK egyes különgyűjteményeinek történetére, feladatkörére, állományára stb. vonatkozó kérdések részletesebb kifejtését, a kapcsolatos szakirodalom felsorolását ld. a *Könyvtári Műnerva* 1. kötetében (Bp. 1965. 583—604. l.). Ld. még: „*Az Országos Széchényi Könyvtár*” (Bp. 1964. 56 l.) tájékoztatót, valamint a Könyvtár évkönyveit és évi jelentéseit.
  13. Legnagyobb értékei közé tartozik a *Halotti Beszéd* (XII. sz.), a legrégebb összefüggő magyar nyelvemlék, a legrégebb magyar bibliafordítás részlete, a XIII. sz.-ból származó törvénygyűjtemény (*Admonti kódex*), krónikák (köztük *Anonymus* krónikája, s a *Képes Krónika*), legendák, 34 Corvina (köztük *Philostratus*-, *Hieronimus*-, *Chrysostomus*- stb. kódexek), a *Kálmáncsehi kódex*; nevezetesen a XVI—XVII. sz.-i történelmi forrásmunkák

- kéziratai, a külföldet járt diákok emlékkönyvei, naplói, a XVIII., XIX., XX. sz. közéleti nagyságainak hagyatékából származó anyag.
14. Ld. EM Középülettervező Vállalat III. Irodája 5601/62-5 törzsszámú 119. és 120. rajzszámú, BÉ-119, 194, 199, 200, nemkülönben 56, 57, 58 számú kiviteli terveit.
  15. A részleteket ld.: *Tombor Tibor—Farkas László: Raktározás és állományvédelem a Nemzeti Könyvtár budavári új otthonában.* (Tervtanulmány.) Bp. 1964. (Gépirat.) 96 l. és ennek OSZK Kollégiumi előterjesztését u.azon a címen (Tervtanulmányi vázlat, 1964. 4 l. + 3 t.), mely 1964. VI. 8-án került tárgyalásra. Ld. még az OSZK „Kollégiumi előterjesztések” c. iratát (II. Javaslat a várbeli raktárak első szakaszban történő betelepítésére vonatkozólag) 2., 3. l., továbbá: a Kollégium 1964. szept. 29-i ülésén készült jegyzőkönyvet (gépirat, 3 l.)
  16. Ld. EM Középülettervező Vállalat III. Irodája, 5601/62-5 törzsszámú 119., 120 rajzszámú, valamint a BÉ-119., 120., 200., 201. nemkülönben 56., 57., 58. sz. kiviteli terveit.
  17. A *Kézirattár* 1860-ban készített ún. Széchényi-termét a Könyvtár helyén hagyva a M. Nemzeti Múzeumnak adja át. Az Apponyi-terem új kiviteli dokumentációjával kapcsolatban ld.: EM Középülettervező Vállalat III. Irodája BÉ-183., 184. sz. kiviteli tervét.
  18. Ld. EM Középülettervező Vállalat III. Irodája 5601/62-5. törzsszámú VI. É. 108. rajzszámú, továbbá VI. É. BÉ-59., 203, 245. sz. kiviteli tervét.
  19. Ld. EM Középülettervező Vállalat III. Irodája 5601/62-5 törzsszámú VI. É. 108. és 109. rajzszámú, továbbá VI. É. BÉ-108., VI. É. G. BÉ-109., valamint BÉ-193., 195., 196., 204., 243. sz. kiviteli tervét.
  20. Ld. EM Középülettervező Vállalat III. Irodája *Akusztikai szakvélemény és műleírás a Budavári Palota F-szárnyában létesülő Nemzeti Könyvtár egyes helyiségeinek jóhangzásáról és zajvédelméről.* Akusztikai tervező: Lohr Ferenc. Bp. 1964. (Soksz.) 8 l. Ua.: *Költészet a Budavári Palota „F” szárnyában létesülő Nemzeti Könyvtár hangberendezéseiről.* Akusztikus tervező: Lohr Ferenc. Bp. 1964. (Soksz.) 19 l. + 1 rajzmell.
  21. OSZK. *Az új nemzeti könyvtár építésének programtervezete.* Bp. 1959. (Soksz.) 80 l. + 14 ábra.
  22. Ld. *Budavári Palota. Nemzeti Könyvtár tervfeladata.* Tervezési program. KÖZTI—OSZK. Bp. 1961. 9., 16—17. l. Ld. még: EM KÖZTI III. Irodája 5601/62-5 törzsszámú, V. É. BÉ-107., IV. É. BÉ-105., III. É. BÉ-104. rajzszámú kiviteli tervét.

Special collections and showrooms of the National Library in the new building of Buda Castle

T. TOMBOR

The problems of designing and building of the National Library's new home were already raised in the Yearbook of the National Széchényi Library published in 1963 for the years 1961—62. (p. 39—107) An advancement of quick pace can be observed in both fields since that year. The inauguration of the new home is to be expected by 1970.

The present study reports on the possibilities of accomodation of the important and extremely rich special collections and showrooms of the library in the new building.

By the decision of the Government passed in 1959 the Hungarian National Library will be accomodated in the Western wing of the former Budavár Royal Palace built on the Castle Hill on the right bank of the Danube. This is only a part of the plan according to which a center of cultural institutions will be established in the castle destroyed totally during the World War II.

The Western wing of the castle served formerly as a royal residence, its floor space is 42,000 sq.m. and cubage 250,000 air cu.m.

In the building's both courts of 350 sq.m. two storage towers of 11 storeys have been situated. Placed on the upper store of the building the main reading room practically sits on the storage block comprising steel shelves of more than 100,000 running metres.

The museum pieces will be exhibited in the large quadrangle room above the library's main entrance level, and in its adjoining rooms facing West and East. The reading rooms and premises of the special collections (Manuscripts, Old and Rare Prints, Map Collection, Music

Collection, Theater Collection) will be situated under the big reading room, on the first floor above the main entrance.

As for the placement of the special collections, it should be mentioned that the Manuscript Department and the Department of Old and Rare Prints, just as the Theater History Collection and the Music Collection will have common reading rooms. A further, topographical characteristic is that from the four corners of the large central showroom the reading rooms of the four special collections will open. Entering, the reader gets at first to the large catalogue room then to the reading room fitted with single research tables, rich reference library and on the galleries comfortable research places too. Next to each reading room separate reference and typing rooms are at the readers' service. The planning provides for microfilm and microcard reading facilities too.

The reading rooms and stores are air conditioned and automatic fire and burglar alarms are at hand.

Under the level of the special collections, i. e. on the same level with the main entrance is the Small Prints Room. It has a four storey separate storage joining to the Northern storage tower from the East. The reading room is on top of the store building just as in case of the big reading room. The four storeys of the storage are connected with the reading room by an express elevator.

The premises of the special collections are situated in the Northern and Southern wings of the building.

